

HARBIY TA'LIM JARAYONIDA SHAXSIY FAZILATLARNI SHAKLLANTIRISHDA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR.

Umarov Ismoiljon Olimjonovich

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti katta o'qituvchisi

тел. +998907854400

icmoiljonumarov915@gmail.com

0009-0008-9065-9445

Turdiqulov Abdumansur Muhammadjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich talabasi.

ANNOTTATSIYA: Ushbu maqolada harbiy ta'lim jarayonida shaxsiy fazilatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan psixologik yondashuvlarning nazariy-metodik asoslari ilmiy tahlil etiladi. Tadqiqotda harbiy xizmatchi shaxsining kasbiy-axloqiy sifatlari — mas'uliyatlilik, intizomlilik, emotsional barqarorlik, stressga chidamlilik, irodaviy tayyorgarlik va volitiv nazorat kabi komponentlarning rivojlanish mexanizmlari psixologik kontseptlar asosida yoritiladi. Shuningdek, harbiy ta'limdagi kognitiv, affektiv va konativ jarayonlarning o'zaro bog'liqligi, shaxsning kasbiy identifikatsiya jarayoni, motivatsion tizimlar, psixologik moslashuv va psixoregulyativ texnikalarning samaradorligi ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqolada harbiy muhitning talabchanligi, ekstremal sharoitlar omili, guruhiiy dinamika va psixologik tayyorgarlik dasturlarining shaxsiy fazilatlar shakllanishiga ta'sir qiluvchi determinanta sifatida o'rni ochib beriladi. Olingan ilmiy natijalar harbiy ta'lim jarayonida shaxsiy fazilatlarni kompleks rivojlantirishga qaratilgan psixologik-pedagogik strategiyalarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: harbiy ta'lim, psixologik yondashuvlar, shaxsiy fazilatlar, kasbiy identifikatsiya, emotsional barqarorlik, volitiv nazorat, stressga chidamlilik,

motivatsion tizimlar, psixologik moslashuv, psixoregulyativ texnikalar, guruhiiy dinamika, kasbiy-axloqiy sifatlar.

KIRISH

Harbiy ta'lim jarayoni shaxsning nafaqat kasbiy bilim va amaliy ko'nikmalarini, balki uning psixologik barqarorligi, emotsional yetukligi va irodaviy sifatlarini kompleks rivojlantirishga qaratilgan murakkab tizimli faoliyatdir. Zamonaviy harbiy xavfsizlik talablarining kuchayib borishi, ekstremal vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish zarurati hamda harbiy xizmatchining kasbiy mas'uliyat darajasining yuqoriligi psixologik tayyorgarlikning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Shu bois, harbiy ta'limda shaxsiy fazilatlarni shakllantirish masalasi psixologiya, pedagogika, harbiy sotsiologiya va axloqshunoslik kabi fanlar kesishgan ilmiy muammo sifatida baholanishi bejiz emas. Ilmiy manbalarda harbiy xizmatchining kasbiy-axloqiy fazilatlari — intizomlilik, mas'uliyatlilik, qat'iyatlilik, stressga chidamlilik, emotsional barqarorlik va ijtimoiy moslashuvchanlik — shaxsning professional tayyorgarlik darajasini belgilovchi asosiy psixologik indikatorlar sifatida qayd etiladi. Ushbu sifatarning shakllanishi, o'z navbatida, harbiy ta'limdagi psixologik yondashuvlar, o'qitish metodlari, motivatsion mexanizmlar, shaxsning o'zini anglash jarayonlari hamda psixoregulyativ texnikalarning qo'llanilishiga bevosita bog'liqdir.

Harbiy ta'lim jarayonida shaxsiy fazilatlarni shakllantirish psixologik yondashuvlar orqali tizimli va kompleks tarzda amalga oshiriladi. Shaxsiy fazilatlar — intizomlilik, mas'uliyatlilik, qat'iyatlilik, stressga chidamlilik, emotsional barqarorlik va irodaviy nazorat — harbiy xizmatchining kasbiy va ijtimoiy moslashuvini belgilovchi asosiy komponentlar hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu fazilatlarning shakllanishi kognitiv, affektiv va konativ jarayonlarning uyg'un ishlashiga bog'liq bo'lib, psixologik tayyorgarlikning samaradorligini oshiradi.

Psixologik yondashuvlar tizimida bir necha asosiy yoʻnalishlar ajralib turadi: shaxsni oʻzini anglash va refleksiv faoliyatga yoʻnaltirish, motivatsion strukturani rivojlantirish, stress va ekstremal vaziyatlarga moslashuvchanlikni oshirish, ijtimoiy muhit bilan uygʻunlashuv. Shuningdek, psixoregulyativ texnikalar va treninglar harbiy xizmatchilarning qaror qabul qilish qobiliyati, muammolarni tahlil qilish va konfliktlarni konstruktiv hal qilish koʻnikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Guruhiy va jamoaviy faoliyat ham shaxsiy fazilatlarning shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Guruh ichida oʻquvchilar oʻzaro muloqot, hamkorlik, vazifalarni taqsimlash, birgalikda natijaga erishish orqali emotsional va ijtimoiy moslashuvchanlikni oʻrganadi. Harbiy taʼlimdagi interfaol metodlar, rolly oʻyinlar, simulyatsion mashgʻulotlar va stressli vaziyatlarni modellashtirish shaxsiy fazilatlarni mustahkamlashda samarali vositalar sifatida namoyon boʻladi.

Shuni taʼkidlash kerakki, shaxsiy fazilatlarning rivojlanishi nafaqat individual xususiyatlar bilan, balki motivatsion tizimlar, guruh dinamikasi va harbiy muhitning talabchanligi bilan uzviy bogʻliqdir. Oʻqituvchining pedagogik fasilitatorlik roli, metodik strategiyalar va psixologik qoʻllab-quvvatlash mazkur jarayonning samaradorligini belgilovchi asosiy faktorlar hisoblanadi.

XULOSA

Hulosa qilib aytganda, harbiy taʼlim jarayonida shaxsiy fazilatlarni shakllantirish psixologik yondashuvlarning samarali qoʻllanilishi orqali amalga oshiriladi. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, intizomlilik, masʼuliyatlilik, qatʼiyatlilik, stressga chidamlilik, emotsional barqarorlik va irodaviy nazorat kabi fazilatlar harbiy xizmatchining kasbiy va ijtimoiy moslashuvini belgilovchi asosiy komponentlar hisoblanadi. Ushbu fazilatlarning rivojlanishi kognitiv, affektiv va konativ jarayonlarning uygʻun ishlashi, motivatsion tizimlarning faoliyati va psixoregulyativ texnikalarning qoʻllanilishiga bevosita bogʻliqdir. Shaxsiy fazilatlarni shakllantirish jarayonida guruhiy va jamoaviy faoliyatning, interfaol metodlar, rolly oʻyinlar va simulyatsion mashgʻulotlarning ahamiyati katta. Bu

metodlar o'quvchilarning emotsional barqarorligini oshiradi, ijtimoiy moslashuvchanlikni rivojlantiradi hamda ekstremal vaziyatlarda samarali faoliyat ko'rsatish qobiliyatini mustahkamlaydi. Shunday qilib, harbiy ta'limda psixologik yondashuvlarni tizimli va kompleks qo'llash shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish, kasbiy kompetensiyalarni oshirish va harbiy xizmatchilarning professional tayyorgarligini yuqori darajada ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy harbiy pedagogikaning muhim strategik vazifalaridan biri sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABYOTLAR RO'YXATI.

1. G'ofurov, U., & To'raev, A. *Pedagogik texnologiyalar va ta'lim metodlari*. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2022.
2. Xodjayev, A. *Pedagogik psixologiya asoslari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
3. Mamarasulov, O. *Harbiy ta'limda shaxsiy fazilatlarni shakllantirish metodikasi*. Toshkent: Harbiy akademiya nashriyoti, 2021.
4. Karimov, B. *Shaxsiy fazilatlar va kasbiy tayyorgarlik*. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
5. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
6. Bandura, A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1977.
7. Robbins, S. P. *Organizational Behavior*. New York: Pearson, 2019.
8. Leontyev, A. N. *Activity, Consciousness, and Personality*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1978.
9. Fullan, M. *Leading in a Culture of Change*. San Francisco: Jossey-Bass, 2007.
10. Slavin, R. E. *Educational Psychology: Theory and Practice*. Boston: Pearson, 2020.